

Cybersecurity and Law

2025 Nr 2 (14)

DOI: 10.34567/cal/215340

The intelligence factor and sabotage in the structures of State Treasury companies – instruments of protection and penalisation in light of the Commercial Companies Code and the Criminal Code

Czynnik wywiadowczy i sabotaż w strukturach spółek Skarbu Państwa – instrumenty ochrony i penalizacji w świetle kodeksu spółek handlowych i kodeksu karnego

Maciej STEPCZUK

ORCID: 0009-0006-7620-4992

E-mail: maciej.step1223@wp.pl

Abstract

The aim of the article is to identify instruments for the protection and penalisation of intelligence and sabotage activities in relation to state-owned companies and individuals within their structures. The author identified and discussed the role of state-owned companies in the field of national security and their role in securing the economic potential of the state. Furthermore, another objective of the work was to indicate the scope of civil and criminal liability for participation in intelligence activities and participation in acts of sabotage in state-owned companies. The article contains considerations on the basic acts of Polish law regulating this issue and an analysis of the available literature on the subject. The work also uses the methods of exegesis of legal texts and induction and deduction.

The considerations made have shown that the functioning of state-owned companies in various domains of state security is associated with the potential risk of intelligence and sabotage activities, including by foreign secret services. It should be noted here that under the current Commercial Companies Code and the Criminal Code, both intelligence and sabotage are penalised as crimes. The existing legal situation in this area also involves liability for activities detrimental to the company. The scale of sanctions for such behaviour is also related to the damage that intelligence and sabotage can cause to the activities of State Treasury companies, which in turn can affect the economic security of the state.

Keywords

espionage, sabotage, State Treasury, state-owned companies, intelligence threat

Streszczenie

Celem artykułu jest wskazanie instrumentów ochrony i penalizacji działalności wywiadowczej oraz sabotażowej w odniesieniu do spółek Skarbu Państwa oraz osób fizycznych wchodzących w ich struktury. Autor wskazał i omówił, czym w domenie bezpieczeństwa państwa są spółki Skarbu Państwa oraz jaką rolę pełnią w zabezpieczeniu ekonomicznego potencjału państwa. Ponadto kolejnym celem pracy było wskazanie zakresu odpowiedzialności cywilnej i karnej za udział w działalności wywiadowczej i udział w czynnościach noszących znamiona sabotażu w spółkach Skarbu Państwa. Artykuł zawiera przeprowadzone rozważania dotyczące podstawowych aktów prawa polskiego regulujących tę problematykę oraz analizę dostępnej literatury przedmiotu. W pracy ponadto wykorzystano metody: egzegezy tekstów prawnych oraz indukcyjną i dedukcyjną.

Dokonane rozważania wykazały, że funkcjonowanie spółek Skarbu Państwa w różnych domenach bezpieczeństwa państwa wiąże się z potencjalnym ryzykiem działalności wywiadowczej i sabotażowej również ze strony obcych służb specjalnych. W tym miejscu należy zauważyć, że na gruncie obowiązującego Kodeksu spółek handlowych oraz Kodeksu karnego, zarówno czynnik wywiadowczy, jak i sabotaż są penalizowane jako przestępstwa. Istniejący w tym zakresie stan prawny wiąże się również z odpowiedzialnością z tytułu działalności na szkodę spółki. Skala sankcjonowania tych zachowań jest również związana ze szkodą jaką czynnik wywiadowczy i sabotaż mogą spowodować w działalności spółek Skarbu Państwa, która z kolei może wpłynąć na bezpieczeństwo ekonomiczne państwa.

Słowa kluczowe

szpiegostwo, sabotaż, Skarb Państwa, spółki państwowe, zagrożenia wywiadowcze

Uwagi ogólne

W zakresie szeroko pojmowanego bezpieczeństwa państwa jednym z jego rodzajów jest bezpieczeństwo ekonomiczne odnoszące się do wielu części funkcjonowania gospodarki państwa, w tym ochrony podstawowych potrzeb gospodarczych jego obywateli oraz ochrony zasobów gospodarczych przed ich destabilizacją i zaburzeniami w prawidłowym funkcjonowaniu¹. Rolę tę państwo wykonuje jako Skarb Państwa. Funkcjonowanie Rzeczypospolitej Polskiej w domenie ochrony sfery gospodarczej i jej realizacja poprzez spółki Skarbu Państwa jest również związana z szeregiem zagrożeń ze strony obcych służb specjalnych, które dążą m. in. do przejmowania zasobów ekonomicznych RP, wpływania na kształt jej polityki ekonomicznej oraz zapobiegania umacniania jej roli gospodarczej w regionie.

Działania zmierzające do wpływania na tę sferę działalności RP, obce państwa i organizacje podejmują poprzez zabiegi polityczne oraz ekonomiczne mieszczące się w granicach prawa, jak również w wyniku prowadzenia działalności sprzecznej z polskim oraz międzynarodowym porządkiem prawnym. Nieuprawnione i penalizowane czynności mogą przybierać postać działalności wywiadowczej i sabotażowej realizowanej w odniesieniu do sfery gospodarczej państwa, w której ważną domeną są funkcjonujące w obrocie prawnym państwowe osoby prawne i spółki Skarbu Państwa. W tym wymiarze czynnik

¹ M. Leszczyńska, Bezpieczeństwo ekonomiczne państwa a rozwój gospodarki i społeczeństwa, „Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy” 2018, nr 56, s. 291.

wywiadowczy oraz przejawy działalności sabotażowej mogą być wymierzone w odniesieniu nie tylko do danej spółki Skarbu Państwa jako podmiotu prawa, ale w dużej mierze wobec osób fizycznych sprawujących w nich określone funkcje statutowe, zarządcze oraz nadzorcze, które wiążą się z możliwością podejmowania decyzji wpływających na funkcjonowanie, kierunki rozwoju oraz zabezpieczenie interesu państwa.

Funkcjonowanie spółek Skarbu Państwa w obiegu prawnym

Emanacją i uosobieniem państwa w stosunkach cywilnoprawnych jest instytucja Skarbu Państwa². Pojęcie to nie zostało dotychczas zdefiniowane przez żaden powszechnie obowiązujący akt prawny. Jest to swoistego rodzaju fikcja prawna, która umożliwia występowanie państwa jako tzw. fiskus. Brak definicji legalnej nie oznacza dowolności semantycznej w próbach jego definiowania. Jak wynika z postanowień Konstytucji RP, Skarb Państwa jest traktowany jako swoista osoba prawna o własnej strukturze organizacyjnej i majątku, która nie podlega rejestracji i nie posiada oddzielnych organów³. Instytucja ta traktowana jest jako osoba prawna posiadająca podmiotowość prawną pozwalającą na bycie uczestnikiem i stroną stosunków cywilnoprawnych i administracyjnych⁴. Potwierdzeniem osobowości prawnej Skarbu Państwa jest art. 34 k.c., który przyznaje mu podmiotowość prawną w zakresie praw i obowiązków, które dotyczą mienia państwowego nienależącego do innych państwowych osób prawnych⁵.

Dzięki statusowi podmiotu prawa Skarb Państwa może realizować i zabezpieczać szereg interesów związanych ze sferą szeroko pojętego bezpieczeństwa państwa, którą można podzielić na podzbiory obejmujące m. in. bezpieczeństwo ekonomiczne, militarne, energetyczne oraz zdrowotne. Fiskus, dbając o interes państwa w poszczególnych dziedzinach, staje się również udziałowcem lub akcjonariuszem spółek prawa handlowego, w szczególności spółek kapitałowych (spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki akcyjnej). Funkcjonowanie w domenie prawnej spółek Skarbu Państwa lub spółek z udziałem Skarbu Państwa wiąże się z realizacją nie tylko celów gospodarczych ukierunkowanych w zdecydowanej większości na osiągnięciu zysku, lecz przede wszystkim na realizacji zasadniczych priorytetów interesu publicznego⁶. Realizacja interesu publicznego przez Skarb Państwa sprzęga się z wypełnianiem określonej polityki państwa (wewnętrznej i zewnętrznej) poprzez obecność Skarbu Państwa w działalnościach gospodarczych prowadzonych w różnych dziedzinach (paliwa, energetyka, przemysł wydobywczy, przemysł zbrojeniowy etc.)⁷. Dbanie o interes publiczny przez spółki Skarbu Państwa było widoczne podczas występujących kryzysów, takich jak pandemia (budowa szpitali, zakup sprzętu medycznego), ataki hybrydowe (budowa przez Polimex Mostostal i Węglkokoks zapory na granicy

² R. Szczepaniak, Kilka refleksji na temat stanu cywilistycznej aparatury pojęciowej używanej w dyskursie o podmiotowości prawnej, „Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny” 2020, z. 3, s. 117.

³ P. Tuleja (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Warszawa 2023, Lex/el.

⁴ R. Szczepaniak, op.cit., s. 117.

⁵ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. j.t. z 2025 r. poz. 1071).

⁶ W. Arndt, Spółki z udziałem Skarbu Państwa, „Horyzonty Polityki”, 2024, nr 15, s. 269.

⁷ S. Michalak, Wybrane problemy związane ze szczególnym statusem Skarbu Państwa w spółkach handlowych, „Zeszyt prawniczy UAM” 2021, nr 15, s. 169.

z Białorusią), czy kryzysy energetyczne (import węgla i gazu, budowa terminali LNG i rozbudowa gazociągu Baltic Pipe)⁸.

Tab. 1 Spółki z udziałem Skarbu Państwa.

Firma	Branża	Przychody**, 2022 (mld PLN)	Zysk netto**, 2022 (mld PLN)	Udział SP
Grupa Orlen	Przemysł paliwowy	277,6	33 630	50%
Polska Grupa Energetyczna	Energetyka	73,4	3 390	61%
PZU	Usługi finansowe	41,9	5 259	34%
Totalizator sportowy	Gry i zakłady	39,4	361	100%
Tauron Polska Energia	Energetyka	36,3	-134	30%
KGHM Polska Miedź	Górnictwo	33,8	4 774	32%
Enea	Energetyka	30,1	119	52%
PKO BP	Usługi finansowe	26,7	3 333	29%
Grupa Azoty	Przemysł chemiczny	24,7	584	33%
Jastrzębska Spółka Węglowa	Górnictwo	20,2	7 620	45%
Polskie Sieci Elektroenergetyczne	Energetyka	17,2	1 180	100%
Bank Gospodarstwa Krajowego	Usługi finansowe	10,3	2 162	100%
Grupa PKP	Transport i logistyka	8,7	441	100%
Polska Grupa Górnicza	Górnictwo	8,1	-3 819	100%
PLL LOT	Transport i logistyka	8,0	100	69%
Poczta Polska	Usługi pocztowe	6,7	196	100%
Polska Grupa Zbrojeniowa	Przemysł zbrojeniowy	6,4	437	44%

Źródło: Ministerstwo Aktywów Państwowych, *Spółki z udziałem Skarbu Państwa. Działania i wyniki 2016-2023*, Warszawa, 2023, s. 3.

Wysokość generowanych przychodów oraz strategiczne pod względem bezpieczeństwa państwa branże, w których wykonują swoją działalność wskazane podmioty, spowodowały konieczność uznania części spółek z udziałem Skarbu Państwa za spółki o istotnym znaczeniu dla gospodarki państwa. Ich lista zawarta jest w rozporządzeniu wykonawczym Prezesa Rady Ministrów w sprawie wykazu spółek o istotnym znaczeniu dla gospodarki państwa i obejmuje m. in. Grupę AZOTY, KGHM Polską Miedź, Koncern Naftowy ORLEN, Polski Holding Obrony, bank PKO BP czy Telewizję Polską⁹.

Realizacja celów gospodarczych o istotnym znaczeniu dla gospodarki państwa przez spółki Skarbu Państwa wiąże się z ryzykiem wpływania na ich działalność oraz kierunki rozwoju przez państwa obce i ich służby wywiadowcze. Ingerencja w struktury spółek Skarbu Państwa, w szczególności operujących w sektorach o znaczeniu istotnym dla gospodarki państwa może przejawiać się w prowadzeniu działalności wywiadowczej i sabotażowej skierowanej wobec spółek jako podmiotów gospodarczych (podmiotu prawa), jak również wobec osób fizycznych pełniących określone statutem lub regulaminem spółki funkcje w organach zarządczych i nadzorczych, w tym jej pracowników. Celem

⁸ Ministerstwo Aktywów Państwowych, *Spółki z udziałem Skarbu Państwa. Działania i wyniki 2016-2023*, Warszawa, 2023, s. 2.

⁹ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 24 września 2021 r. w sprawie wykazu spółek o istotnym znaczeniu dla gospodarki państwa (Dz. U. z 2021 r. poz. 1782).

działalności wywiadowczej i sabotażowej państw obcych jest wzmożona inwigilacja środowiska bezpieczeństwa tych podmiotów, ich obiektów oraz urządzeń wchodzących w skład infrastruktury krytycznej realizowana za pośrednictwem agentury, pracowników oraz powołanych do tego np. fundacji i stowarzyszeń¹⁰. Uzyskane w ten sposób informacje powodują, że obce służby specjalne dysponują wiadomościami umożliwiającymi wpływanie na proces decyzyjny tych podmiotów oraz podejmowanie wobec nich innych działań¹¹. Mogą mieć one na celu zdobycie przewagi gospodarczej przez państwa obce, usunięcie konkurencji w danej branży, destabilizację strategicznych działów gospodarki lub wpłynięcie poprzez działalność sabotażową na politykę państwa w dziedzinie objętej rozpoznaniem wywiadowczym.

Penalizacja działalności wywiadowczej i sabotażu na gruncie k.s.h. i k.k.

Identyfikując materialną postać przestępstwa działalności na rzecz obcego wywiadu i sabotażu należy wskazać, że oba przestępstwa zostały ujawnione w art. 130 kodeksu karnego (k.k.)¹². Ustawodawca na gruncie kodeksu karnego nie odróżnia działalności wywiadowczej prowadzonej przez obce służby specjalne w strukturach spółek Skarbu Państwa od każdego innego rodzaju działalności wywiadowczej, traktując je jako przestępstwa w typie podstawowym i kwalifikowanym przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, dotyczące sfery bezpieczeństwa i dobrostanu gospodarczego państwa¹³. Obowiązujące prawo nie wskazuje definicji legalnej zarówno pojęcia szpiegostwa, działalności wywiadowczej oraz sabotażu. Wydaje się zatem, że w tym zakresie to doktryna, orzecznictwo i literatura przedmiotu kształtują identyfikację znamion tych czynów zabronionych, biorąc pod uwagę skomplikowane stany faktyczne kwalifikowane w kierunku znamion art. 130 k.k.¹⁴

Prowadzenie działalności wywiadowczej w strukturach spółek Skarbu Państwa może być skierowane w stosunku do samej spółki, jak również do osób fizycznych, które wykonują w spółce określone funkcje, w tym jej pracowników. Czynności takie prowadzi obcy wywiad, przez który należy rozumieć „służby inne niż polskie, wyspecjalizowane w uzyskiwaniu, gromadzeniu i opracowywaniu tajnych informacji dla wykorzystania przez państwo lub organizację międzynarodową w celu wojskowym, politycznym lub gospodarczym, a także „różnorodne służby ochronne, policyjne itp., które by na rzecz obcego państwa zajmowały się zbieraniem danych (...) by móc użyć tych danych na szkodę polskich interesów, obywateli lub osób pod opieką państwa polskiego”¹⁵. Wskazana w artykule 130 § 1 k.k. działalność na rzecz obcego wywiadu może stanowić każdą współpracę sprawcy przestępstwa, który pozostaje formalnie poza

¹⁰ G. Ociecek, Wybrane zagadnienia związane z przestępstwem szpiegostwa, „Consilium Iuridicum” 2024, nr 3, s. 70.

¹¹ W. Juchacz, Przestępstwo szpiegostwa na szkodę RP, „Studia z zakresu nauk prawnoustrojowych”, Miscellanea 2019, nr 9, s. 110.

¹² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. tj. z 2025 r. poz. 383).

¹³ M. Mozgawa, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, Warszawa 2025, Lex/el.; M. Stepczuk, Bezpieczeństwo informacyjne RP a odpowiedzialność karna za działalność wywiadowczą, „Cybersecurity and Law” 2025, nr 1, s. 72.

¹⁴ W. Juchacz, op.cit., s. 110.

¹⁵ M. Mozgawa, op.cit., Lex/el.

strukturami obcego wywiadu¹⁶. Z drugiej strony branie udziału w działalności obcego wywiadu stanowi każdą współpracę z obcą służbą specjalną włączając w to warunek fakultatywny przynależności do jego struktur organizacyjnych¹⁷. Działanie takie musi być skierowane przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej¹⁸, jest ścigane z oskarżenia publicznego i w typie podstawowym jest zagrożone karą pozbawienia wolności nie krótszą niż lat 5. Wskazany w § 2 typ kwalifikowany traktuje o udzieleniu obcemu wywiadowi wiadomości, której przekazanie może wyrządzić RP szkodę. Wiadomość stanowi każda informacja, którą może wykorzystać obcy wywiad¹⁹. W tym wypadku odpowiedzialność karna została rozszerzona od 8 lat kary pozbawienia wolności albo karą dożywotniego pozbawienia wolności. W art. 130 § 3 k.k. ustawodawca dodał znamię zgłoszenia gotowości działania na rzecz obcego wywiadu przeciwko RP oraz udzielenia obcemu wywiadowi wiadomości, której przekazanie może wyrządzić RP szkodę, gromadzenia lub przechowywania lub wchodzenia do systemu teleinformatycznego w celu ich uzyskania, które podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Samo udzielenie wiadomości obcemu wywiadowi nie musi być czynnością ciągłą, a może stanowić pojedyncze zachowanie. Również wyrządzenie szkody RP nie jest warunkiem sine qua non. Wystarczy jedynie możliwość wystąpienia szkody państwu²⁰.

W dalszej kolejności ustawodawca w § 4 penalizuje kierowanie i organizowanie działalnością obcego wywiadu oraz wprowadza w § 5 surowszą odpowiedzialność karną w odniesieniu do funkcjonariuszy publicznych (definicja kodeksowa art. 115 § 13 k.k.) oraz osób pełniących dyspozycyjnie terytorialną służbę wojskową (art. 170 ustawy o obronie ojczyzny²¹). W następnym § 6 penalizuje się branie udziału w działalności nieskierowanej przeciwko RP jednakże prowadzonej na jej terytorium bez zgody właściwego organu. Natomiast § 9 wprowadził rozszerzył odpowiedzialność karną o prowadzenie dezinformacji na rzecz obcego wywiadu w celu wywołania zakłóceń w ustroju lub gospodarce RP oraz państw sojuszników lub organizacji międzynarodowych, których członkiem jest RP.

Szczególnego waloru w kontekście niniejszego artykułu nabiera art. 130 § 7 k.k., traktujący o braniu udziału w działalności obcego wywiadu albo działaniu na jego rzecz poprzez dokonanie m. in. aktu sabotażu. Wówczas, sprawca przestępstwa podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności. Istotne w tym miejscu jest również wskazanie, że odpowiedzialności karnej podlega przygotowanie aktu sabotażu (§ 7) zagrożone karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Podobnie jak działalność wywiadowcza, tak również sabotaż nie posiada definicji legalnej. W literaturze wskazuje się, że za sabotaż można uznać „umyślne zakłócanie życia gospodarczego lub politycznego, przeszkadzanie, zakłócanie produkcji lub innej działalności gospodarczej przez niedbałą pracę, niszczenie lub uszkodzanie narzędzi produkcji (...)”²². Tym samym, w odniesieniu do statutowej działalności spółek Skarbu Państwa prowadzenie aktywności sabotażowej w szczególności

¹⁶ G. Ociecek, op.cit., s. 75.

¹⁷ M. Mozgawa, op.cit., Lex/el.

¹⁸ T. Kuczur, Historyczne i prawne uwarunkowania przestępstwa szpiegostwa w Polsce w XX wieku, „Dzieje Najnowsze, Rocznik LII” 2020, nr 1, s. 324.

¹⁹ M. Mozgawa, op.cit., Lex/el.

²⁰ T. Kurczuk, op.cit., s. 325.

²¹ Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie ojczyzny (Dz. U. j.t. z 2025 r. poz. 825).

²² P. Lubiewski, A. Dróżdż, Dywersja i sabotaż – istota oraz wzajemne relacje, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy” 2021, nr 38, s. 49.

przez osoby umocowane statutem spółki do podejmowania wiążących decyzji, wskazywania kierunków rozwoju oraz decydowania o podejmowaniu ryzyka gospodarczego mogą narazić spółkę o istotnym znaczeniu dla gospodarki państwa na wyrządzenie zarówno samej spółce jak i państwu (*stationes fisci*) szkody, a przez to zagrozić bezpieczeństwu wewnętrznemu lub zewnętrznemu państwa. Należy podkreślić, że osoby prowadzące sabotaż wykonują swoje zadania wewnątrz spółek, które traktują jako obiekt atakowany angażując również inne osoby związane ze spółką w celu dokonania aktu sabotażu²³.

Oceniając możliwość wystąpienia sabotażu w strukturach spółek Skarbu Państwa należy również wyjść poza ramy działalności wywiadowczej sankcjonowanej w art. 130 k.k. i odnieść do innych przestępstw wskazanych w ustawie karnej, których dyspozycje mogą spełniać definicję działań sabotażowych. Do tej grupy zaliczyć można przestępstwo z art. 254a k.k. sankcjonujące zbieranie, niszczenie, uszkodzanie lub czynienie niezdatnym do użytku elementu wchodzącego w skład sieci m. in. wodociągowej, kanalizacyjnej oraz ciepłowniczej powodując przez to zakłócenie działania całości lub części sieci albo linii. Szczególnie istotne w wymiarze spółek Skarbu Państwa jest czynienie niezdatnym tych elementów do użytku, ponieważ osoba dopuszczająca się przestępstwa sabotażu może zaniechać czynności służbowych zmierzających do naprawy ww. elementów wiedząc o ich wadliwości, właśnie w celu stopniowego i rozciągniętego w czasie dokonania aktu sabotażu np. w spółce wodnokanalizacyjnej.

Do tej kategorii przestępstw quasi sabotażowych można również zaliczyć czyn z art. 269 k.k., tj. niszczenia, uszkodzania, usuwania lub zmieniania danych informatycznych o szczególnym znaczeniu dla np. obronności kraju i bezpieczeństwa w komunikacji, w tym zakłócania lub uniemożliwiania automatycznego przetwarzania, gromadzenia lub ich przekazywania. Idąc dalej, każdy kto w strukturze spółki Skarbu Państwa będąc do tego uprawnionym, w istotnym stopniu zakłóca pracę systemu informatycznego, teleinformatycznego lub sieci teleinformatycznej przez transmisję, zniszczenie, usunięcie, uszkodzenie, utrudnienie dostępu lub zmianę danych informatycznych również popełnia przestępstwo (art. 269a k.k.), które może być kwalifikowane przez organy ochrony prawnej jako element działalności wywiadowczej i sabotażu. W odniesieniu natomiast do spółki Skarbu Państwa jako podmiotu prawa i obrotu gospodarczego w kontekście działalności sabotażowej istotne jest również przestępstwo z art. 296 k.k. wyrządzenia znacznej szkody majątkowej spółce przez każdego, kto na podstawie przepisu ustawy, decyzji właściwego organu lub umowy do zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą spółki wyrządza szkodę przez nadużycie udzielonych mu uprawnień lub niedopełnienie ciążącego na nim obowiązku. W zakresie definicji szkody należy uznać, że chodzi w tym wypadku o wyrządzenie szkody powyżej 200.000 zł²⁴. Ustawodawca uznał również, że wyrządzenie spółce szkody w realizacji znamion tego czynu zabronionego nie jest obligatoryjne. W § 2 tegoż artykułu wskazuje się, że jeżeli ww. sprawca przez nadużycie udzielonym mu uprawnień lub niedopełnienie ciążącego na nim obowiązku jedynie spowodził bezpośrednie niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody majątkowej również podlega odpowiedzialności karnej, w tym wypadku karze pozbawienia wolności do lat 3. Nadużycie uprawnień jest interpretowane w tym wypadku jako zachowanie, które jest realizowane wbrew

²³ P. Lubiewski, op.cit., s. 49-50.

²⁴ M. Mozgawa, op.cit., Lex/el.

celowi, który sprawca miał realizować zgodnie z przysługującym uprawnieniem, a niedopełnienie obowiązków polega na zachowaniu zupełnej bierności albo na wykonywaniu działań nieadekwatnych i niewystarczających do zaistniałej sytuacji²⁵. Pozostałymi czynami karanymi w ramach wskazanego przestępstwa są również działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej (§ 2) oraz wyrządzenia szkody spółce w wielkich rozmiarach – przekraczającej 1.000.000 zł. (§ 3). Do charakterystycznych działań tego rodzaju można w szczególności zaliczyć: nierealizowanie zobowiązań podatkowych, bezpodstawne zrzekanie się roszczeń spółki, fałszowanie wskaźników spółki czy zawieranie niekorzystnych dla spółki umów²⁶.

W kontekście potencjalnych aktów sabotażu dokonywanych w spółkach Skarbu Państwa możliwa jest również odpowiedzialność cywilna i karna sprawców owego przestępstwa na gruncie Kodeksu spółek handlowych (k.s.h.)²⁷. Jak wynika z samej definicji działalności sabotażowej, może być to każde zachowanie polegające na zakłóceniu działalności spółki oraz jej niszczeniu lub uszkodzaniu. Takie znaczenie leksykalne definicji sabotażu wskazuje, że w kontekście funkcjonowania spółek kapitałowych Skarbu Państwa zachowania te wchodzą w zakres odpowiedzialności cywilnoprawnej określonej w tytule III dziale I, rozdział 7 i dziale II rozdział 8 k.s.h.

Aktu sabotażu w spółce Skarbu Państwa może dokonać każda osoba, niezależnie od tego, czy funkcjonuje w ramach jest struktury wewnętrznej, czy też nie. Sabotażysta może być pracownikiem spółki, osobą fizyczną nie związaną ze spółką umową cywilnoprawną lub osobą działającą z upoważnienia organów państwa, lecz może być to również osoba wyznaczona przez właściwe organy właścicielskie lub nadzorcze do pełnienia przewidzianej umową spółki lub statutem funkcji w jej organach (zarządzie, radzie nadzorczej lub komisji rewizyjnej). Przykładowo odpowiedzialność cywilnoprawna spółki z ograniczoną odpowiedzialnością odnosi się zarówno do członków organów spółki – podanie fałszywych danych w oświadczeniach (art. 291 k.s.h.), wyrządzenie szkody spółce swoim działaniem lub zaniechaniem sprzecznym z prawem (art. 293 k.s.h.), jak również do każdej osoby, która swoim również deliktowym, bezprawnym działaniem wyrządziła spółce szkodę (art. 300 k.s.h.), włączając w to wyrządzenie szkody w trakcie udziału w tworzeniu spółki (art. 292 k.s.h.). Podobną, aczkolwiek rozszerzoną odpowiedzialność cywilnoprawną ustawodawca przewidział dla spółek Skarbu Państwa funkcjonujących w obrocie prawnym w formie spółki akcyjnej. W tym wypadku ustawa również przewiduje obowiązek naprawienia szkody spółce przez każdego, kto biorąc udział w tworzeniu spółki, wbrew przepisom prawa z winy swojej wyrządził spółce szkodę (art. 479 k.s.h.) oraz dopuścił się wyrządzenia szkody przy badaniu sprawozdania finansowego spółki (art. 482 k.s.h.). Odpowiedzialność cywilną ponoszą również członkowie organów spółki akcyjnej Skarbu Państwa, którzy działaniem lub zaniechaniem sprzecznym z prawem lub postanowienia statutu spółki wyrządzili jej szkodę (art. 483 k.s.h.). Tym samym, w świetle analizy przytoczonych norm wydaje się, że osoby dopuszczające się przestępstwa sabotażu w spółkach Skarbu Państwa, nie są również wyłączeni od odpowiedzialności cywilnoprawnej związanej z wyrządzeniem spółce Skarbu Państwa szkody będącej następstwem

²⁵ Ibidem.

²⁶ Działanie na szkodę spółki, <https://chmielniak.com.pl/prawo-karne-gospodarcze/dzialanie-na-szkode-spolki> [dostęp: 01.12.2025].

²⁷ Ustawa z dnia 15 września 2001 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. j.t. z 2024 r. poz. 18).

prowadzonej działalności sabotażowej zmierzającej do zakłócenia działania spółki Skarbu Państwa.

Odrębną część penalizowania zachowań sprzecznych z prawem, które mogą wyczerpywać znamiona działalności sabotażowej, a które mogą być również klasyfikowane jako działalność deliktowa są przestępstwa określone w tytule V k.s.h. W tym wypadku działalność sabotażowa w spółkach Skarbu Państwa może wiązać się również z działaniem lub zaniechaniem zmierzającym do celowego doprowadzenia spółki do upadłości, prowadzenia spraw spółki w sposób, który zaniecha jej dalszemu rozwojowi, naruszanie obowiązków informacyjnych oraz inne zachowania, które oprócz wyczerpania dyspozycji znamion czynu sabotażu również wypełnią dyspozycję czynów zabronionych z art. 586-595² k.s.h. Szczegółowe omówienia poszczególnych stanów faktycznych działalności sabotażowej i wywiadowczej, które może wyczerpywać również znamiona czynów zabronionych z k.s.h. wykracza poza ramy niniejszego artykułu i stanowiłoby przedmiot szerokiego opracowania zawierającego subsumpcję stanów faktycznych związanych z działalnością wywiadowczą i sabotażem w podmiotach prawa handlowego.

Instrumenty ochrony spółek Skarbu Państwa przed zagrożeniem wywiadowczym i sabotażem

System ochrony spółek Skarbu Państwa przed działalnością wywiadowczą i sabotażową zawiera w sobie dwie immanentne cechy. Z jednej strony oparty jest na bezpieczeństwie wewnętrznym spółek funkcjonującym w ramach ładu korporacyjnego, z drugiej na ogólnym systemie ochrony państwa opartym na instytucjach państwowych strzegących szeroko pojętego interesu państwa, bezpieczeństwa wewnętrznego, zewnętrznego oraz ekonomicznego potencjału i bezpieczeństwa gospodarczego.

Spółki Skarbu Państwa istniejące w określonej rzeczywistości gospodarczej opierają swoją działalność na postanowieniach statutów oraz regulaminów wewnętrznych określających m. in. ich strukturę organizacyjną. Z uwagi na fakt, iż określona część spółek Skarbu Państwa została zaliczona do grona podmiotów istotnych z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa, sytuacja wymusza na nich stosowanie wewnętrznych unormowań, których celem jest zapewnienie bezpieczeństwa danego podmiotu. Dlatego w ramach struktur spółek – w szczególności tych strategicznych – powoływane są do życia jednostki (departamenty, biura) zajmujące się bezpieczeństwem korporacyjnym. Przykładem jest PKN Orlen S.A., w strukturze której Prezes Zarządu, Dyrektor Generalny odpowiada m. in. za kontrolę i bezpieczeństwo spółki²⁸. Podobne rozwiązanie korporacyjne zastosowano w PGE Polskiej Grupie Energetycznej S.A., w której Wiceprezes ds. Korporacyjnych odpowiada za strukturę związaną z sektorem bezpieczeństwa²⁹. Celem tych jednostek organizacyjnych jest m. in. zapewnienie spółce odpowiedniego poziomu zabezpieczeń, bezpieczeństwo fizyczne, ochrona jej obiektów oraz identyfikacja oznak wszelkiej działalności niepożądanego, która może wpłynąć na funkcjonowanie i rozwój spółki.

²⁸ Organy i struktura spółki, <https://www.orken.pl/pl/o-firmie/o-spolce/organy-i-struktura-spolki/obszary-odpowiedzialnosci> [dostęp: 01.12.2025].

²⁹ Zasady zarządzania ład korporacyjny, <https://raportzintegrowany2017.gkpge.pl/zasady-zarzadzania/lad-korporacyjny.html> [dostęp: 01.12.2025].

Drugim elementem ochrony spółek Skarbu Państwa przed działalnością wywiadowczą i sabotażową są działania prowadzone przez wyspecjalizowane w tym zakresie instytucje państwa, w szczególności służby specjalne, działające jako centralne urzędy administracji rządowej. Z uwagi na ograniczony zakres niniejszego artykułu należy jedynie nadmienić, że w zakresie rozpoznawania przestępstwa szpiegostwa i sabotażu w sferze cywilnej właściwą służbą specjalną jest Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, do której zadań należy m.in. rozpoznawanie, zapobieganie i zwalczanie zagrożeń godzących w bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, szpiegostwa, terroryzmu, przestępstw godzących w podstawy ekonomiczne państwa oraz wykrywanie zagrożeń godzących w bezpieczeństwo systemów teleinformatycznych wchodzących w skład infrastruktury krytycznej posiadaczy tych obiektów³⁰.

Z drugiej strony, w sferze wojskowej i obronnej do zadań rozpoznawania działalności wywiadowczej i sabotażowej właściwą pozostaje Służba Kontrwywiadu Wojskowego, której jednym z zadań jest rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie popełnianych przez żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową, funkcjonariuszy SKW i SWW oraz pracowników Sił Zbrojnych RP i innych jednostek organizacyjnych MON przestępstw przeciwko RP, w tym przestępstwa z art. 130 k.k. (szpiegostwo, sabotaż)³¹. Przestępstwa te pozostają w ramach właściwości rzeczowej SKW wówczas, gdy dotyczą ochrony przed zagrożeniami wewnętrznymi dla obronności Państwa, bezpieczeństwa i zdolności bojowej Sił Zbrojnych RP oraz innych jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej.

W szerszym ujęciu funkcję ochronne spółek Skarbu Państwa pełnią również pozostałe służby specjalne i instytucje państwowe właściwe w zakresie swojego działania. Można do nich zaliczyć w szczególności: Centralne Biuro Antykorupcyjne, Policję, Straż Graniczną, Krajową Administrację Skarbową, Służbę Wywiadu Wojskowego oraz Agencję Wywiadu. Instytucje te realizując zadania zgodnie z ustawowym zakresem kompetencyjnym obowiązane są przekazać uzyskane w ramach bieżącej działalności informacje, które dotyczą aktywności wywiadowczej i sabotażowej – również w spółkach Skarbu Państwa – służbie specjalnej właściwej do ich rozpoznawania, w tym wypadku ABW i SKW. Dyspozycje takie wynikają wprost z postanowień ustawy o ABW oraz AW (art. 22a) oraz ustawy o SKW oraz SWW (art. 27).

Podsumowanie

Przeprowadzone analizy dotyczące spółek Skarbu Państwa pozwalają stwierdzić, że zagrożenia wywiadowcze i sabotażowe występujące w ich strukturach organizacyjnych mogą być skutkiem działania obcych służb specjalnych. Wynika to poniekąd z faktu, że spółki Skarbu Państwa realizują interes państwa w różnych sektorach działania. Interes ten jest związany z przyjętą przez państwo strategią osiągnięcia założonych celów w różnych dziedzinach życia społecznego³². Realizowanie przez spółki Skarbu Państwa interesu narodowego zostało dostrzeżone przez ustawodawcę, który część z nich

³⁰ Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. j.t. z 2025 r. poz. 902).

³¹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz. U. j.t. z 2024 r. poz. 1405).

³² J. Tuczapski, Interes narodowy i racja stanu a polityka (rozważania pojęciowe), „Systemy logistyczne wojsk” 2021, z. 54, s. 80.

zaliczył do podmiotów o istotnym znaczeniu dla gospodarki państwa. Branże, w których te podmioty prawa działają, ich aktywa oraz zasoby materialne, są na tyle ważne dla ogólnego interesu państwa, że każde ich narażenie – również na działalność wywiadowczą i sabotażową – może spowodować nie tylko szkody materialne w majątku spółek, ale również zagrozić bezpieczeństwu wewnętrznemu i zewnętrznemu państwa.

W artykule przedstawiono pokrótce czym są spółki Skarbu Państwa, skalę ich działalności oraz główne branże prowadzenia działalności. Ujawniono również, że potencjalne działania wywiadowcze i sabotażowe mogą dotyczyć spółek z różnych dziedzin funkcjonowania państwa od energetyki poprzez telekomunikację i bankowość, na obronności kończąc.

Autor wykazał ponadto, że w obowiązującym systemie prawnym, oprócz penalizacji przestępstwa działalności na rzecz obcego wywiadu oraz sabotażu, można odnaleźć inne przestępstwa, które pozostają związane z działalnością sabotażową na szkodę spółki Skarbu Państwa. Wskazane sankcje karne nie wykluczają również odpowiedzialności cywilnoprawnej na gruncie k.s.h., która może wynikać z aktywności uznawanej za sabotaż.

Wykazano również, że na straży rozpoznawania, zapobiegania oraz wykrywania przestępstw działalności wywiadowczej i sabotażowej stoją uprawnione do tego organy państwa, w szczególności służby specjalne. Przyznane im przez ustawodawcę uprawnienia do identyfikowania takiej działalności mają na celu jej wykrycie jeszcze przed wyrządzeniem szkody spółce, a przez to również państwu. Zmieniająca się sytuacja geopolityczna w regionie Europy Środkowo-Wschodniej, tocząca się wojna w Ukrainie oraz wzrost zagrożenia militarnego ze strony Federacji Rosyjskiej karze sądzić, że w najbliższej przyszłości identyfikowanie zdarzeń o charakterze wywiadowczym i sabotażowym będzie wzrastać, również w sektorach uznanych za strategiczne pod względem bezpieczeństwa państwa, w których funkcjonują spółki Skarbu Państwa realizujące oprócz celu gospodarczego również interes publiczny (państwowy).

Bibliografia

- Arndt W., Spółki z udziałem Skarbu Państwa, „Horyzonty Polityki” 2024, nr 15.
Juchacz W., Przestępstwo szpiegostwa na szkodę RP, „Studia z zakresu nauk prawnoustrojowych”, Miscellanea 2019, nr 9.
Kuczur T., Historyczne i prawne uwarunkowania przestępstwa szpiegostwa w Polsce w XX wieku, „Dzieje Najnowsze, Rocznik LII” 2020, nr 1.
Leszczyńska M., Bezpieczeństwo ekonomiczne państwa a rozwój gospodarki i społeczeństwa, „Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy” 2018, nr 56.
Lubiewski P., Dróżdż A., Dywersja i sabotaż – istota oraz wzajemne relacje, „Zeszytu Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy” 2021, nr 38.
Michalak S., Wybrane problemy związane ze szczególnym statusem Skarbu Państwa w spółkach handlowych, „Zeszyt prawniczy UAM” 2021, nr 15.
Ministerstwo Aktywów Państwowych, Spółki z udziałem Skarbu Państwa. Działania i wyniki 2016-2023, Warszawa 2023.
Mozgawa M. (red.), Kozłowska-Kalisz P., Kulik M., Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, Warszawa 2025.
Ociecek G., Wybrane zagadnienia związane z przestępstwem szpiegostwa, „Consilium Iuridicum” 2024, nr 3 (11).
Stepczuk M., Bezpieczeństwo informacyjne RP a odpowiedzialność karna za działalność wywiadowczą, „Cybersecurity and Law” 2025, nr 1.

- Szczepaniak R., Kilka refleksji na temat stanu cywilistycznej aparatury pojęciowej używanej w dyskursie o podmiotowości prawnej, „Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny” 2020, z. 3.
- Tuczapski J., Interes narodowy i racja stanu a polityka (rozważania pojęciowe), „Systemy logistyczne wojsk” 2021, z. 54.
- Tuleja P. (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Warszawa 2023.